

Nr 13

Utlåtande i anledning av väckt motion om förbud för make att utan andra makens samtycke ikläda sig borgensansvar för gäld.

Första lagutskottet har till behandling förehåft en i första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 323, av fru *Svensson m. fl.* I motionen hemställes att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att de under 1956 tillkallade sakkunniga för översyn av äktenskapslagstiftningen och därmed sammanhängande frågor erhåller i uppdrag att jämväl utreda frågan angående förbud för make att utan andra makens samtycke ikläda sig borgensansvar för gäld.

Beträffande de skäl som ligger till grund för motionärernas hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Gällande bestämmelser

Enligt *nya giftermålsbalken* gäller beträffande *makars egendom* att vardera maken bibehåller rätten till den egendom, som han vid äktenskapets ingående har eller som han sedermera förvärvar. Vardera maken är fortfarande ensam ägare, pantavare, fordringsägare o. s. v., såsom om han icke vore gift. Vid äktenskapets upplösning eller bodelning får maken emellertid avstå hälften av denna egendom till andra maken, om egendomen ej är av enskild natur. Makes egendom, vari sålunda giftorätt äger rum, kallas hans giftorättsgods. Enskild egendom är för det första egendom som genom äktenskapsförord förklarats skola vara enskild, för det andra egendom som make erhållit i gåva av annan än andra maken med villkor att den skall vara enskild eller som make bekommit genom testamente med sådant villkor eller som tillfallit make i arv och om vilken arvlåtaren genom testamente meddelat sådan föreskrift, samt för det tredje vad som trätt i stället för förut angiven egendom, såvida ej annorlunda föreskrivits genom den rättshandling, på grund av vilken egendomen är enskild. Annan ordning kan stadgas genom äktenskapsförord.

I fråga om *förvaltningsrätten* gäller, att vardera maken råder över sin egendom, dock med vissa inskränkingar beträffande giftorättsgodset. I 6 kap. 3 § giftermålsbalken uttalas sålunda, att make är pliktig så vårda sitt giftorättsgods, att det ej otillbörligen minskas andra maken till förfång. Enligt 4 § i samma kapitel må make ej avhända sig eller med inteckning för gäld belasta fast egendom, vari andra maken har giftorätt, utan att den-

ne skriftligen med två vittnen samtyckt därtill. Har make vidtagit sådan åtgärd utan erforderligt samtycke, skall den vara ogill, om andra maken väcker klander därå; detta skall dock ske inom viss kortare tid. Vad sålunda är stadgat om fast egendom äger motsvarande tillämpning med avseende å tomträtt. Jämlikt 5 § i kapitlet må make ej utan andra makens samtycke avhända sig eller pantsätta lösören, i vilka denne har giftorätt och vilka ingår i det för makarnas gemensamma begagnande avsedda bohaget eller utgör andra makens nödiga arbetsredskap eller är avsedda för barnens personliga bruk. Har make företagit sådan rättshandling utan erforderligt samtycke, och var ej den, med vilken rättshandlingen ingicks, i god tro, skall rättshandlingen vara ogill, om andra maken väcker klander därå inom viss kortare tid. Vägras samtycke i fall, som i 6 kap. 4 eller 5 § avses, äger rätten, jämlikt 6 § i samma kapitel, på ansökan tillåta åtgärd, varom fråga är, om skäl till vägran finnes ej vara för handen. I 6 a § i kapitlet gives bestämmelser för det fall att make, utan tillbörlig hänsyn till andra makens giftorätt, genom gåva av annan egendom än i 4 § sägs väsentligen minskar sina tillgångar. Är sådant fall för handen och visar det sig efter äktenskapets upplösning eller boskillnad eller hemskillnad att vid bodelning vederlag ej kan till fullo utgå skall, om gåvotagaren finnes ha insett eller bort inse att gåvan lände andra maken till förfång, gåvan eller dess värde återbäras i den mån sådant erfordras för tillgodoseende av andra makens rätt. Ej må dock på sådan grund talan väckas, sedan fem år förflutit från det gåvan fullbordades. Om vid tiden för bodelningen gåva, som tillkommit under dylika omständigheter, ej var fullbordad, må den ej göras gällande i den mån det skulle lända till inskränkning i andra makens rätt.

Vad angår *ansvar för gäld* stadgas i 7 kap. giftermålsbalken, att vardera maken med sitt gifterättsgods och sin enskilda egendom svarar för den gäld, som han gjort före äktenskapet eller under dess bestånd. Är i äktenskapet gäld gjord av bägge makarna, svarar de solidariskt därför. Samma gäller beträffande gäld, som ena maken gjort för den dagliga hushållningen m. m.

Make är jämlikt 9 kap. 1 § berättigad att erhålla *boskillnad* 1) om andra maken genom vanvård av sina ekonomiska angelägenheter, genom missbruk av rätten att råda över sitt gifterättsgods eller genom annat otillbörligt förfarande vållar väsentlig minskning därav eller fara för sådan minskning; och 2) om andra makens bo är avträtt till konkurs. Dessutom äger makarna erhålla boskillnad om de är ense därom. All egendom, som make förvärvar efter det boskillnad blivit sökt, skall, om boskillnad beviljas, vara makens enskilda egendom.

Då äktenskap upplöses eller makar vinner hemskillnad eller boskillnad skall bodelning i regel äga rum.

Om *bodelning* gives regler i 13 kap. giftermålsbalken. Av dessa regler må här framhållas följande. Bodelning skall ske i arvskiftes form. Om vid bodelning make häftar för gäld, tillkommen före ansökan om boskillnad eller före det äktenskapet upplösts eller hemskillnad vunnits, skall enligt 13 kap.

2 § första stycket giftermålsbalken av den gäldbundne makens giftorättsgods tilläggas honom egendom till täckning av gälden eller, om bägge makarna häftar för denna, av den del av gälden, som makarna emellan belöper på honom. Sedan tilldelning för gäld ägt rum, skall återstoden av makarnas giftorättsgods i regel delas lika mellan dem. I 13 kap. 6 § giftermålsbalken stadgas emellertid, att — om make genom vanvård av sina ekonomiska angelägenheter, genom missbruk av rätten att råda över sitt giftorättsgods eller genom annat otillbörligt förfarande vållat att detta väsentligen minskats — andra maken äger erhålla vederlag därför av makarnas giftorättsgods. Räcker det ej till, och har den vederlagsskyldige enskild egendom, gånge för hälften av vad som brister vederlag ut av den enskilda egendom, som ej erfordras för täckning av gäld. I 9 § i samma kapitel stadgas att, om make tillkommande vederlag ej kunnat till fullo utgå, äger han ej för bristen fordran hos andra maken.

Nya giftermålsbalken är tillämplig på alla äktenskap, som ingåtts efter den 1 januari 1921, samt jämväl i vissa fall å äldre äktenskap. För övriga äldre äktenskap gäller med vissa modifikationer *äldre giftermålsbalkens* regler om makars ekonomiska förhållanden. För dessa regler lämnas en kort redogörelse å sid. 3—4 i första lagutskottets utlåtande nr 17/1956.

Slutligen må här erinras om att, jämlikt 10 kap. 1 § föräldrabalken, omyn- digförklaring skall ske bl. a. av den som genom slöseri eller annan grov vanvård av sin egendom eller eljest genom otillbörligt förfarande med avseende å egendomen äventyrar sin eller sin familjs välfärd.

Historik m. m.

Till grund för den *nya äktenskapslagstiftningen*, som trädde i kraft den 1 januari 1921, låg förslag utarbetade av lagberedningen i betänkande år 1918. Beträffande 6 kap. 3 § i förslaget till ny giftermålsbalk anförde lagberedningen — efter att ha erinrat om att gällande rätt utginge därifrån att make, som hade samfälld egendom under sin förvaltning, vore skyldig att iakttaga en viss grad av aktsamhet vid utövande av förvaltningsrätten — bl. a. följande:

Även under den av beredningen föreslagna förmögenhetsordningen bör ena makens giftorätt i den andres gods medföra förpliktelse för den senare att tillse, att godset ej obehörigen minskas den förre till förfång. Lagfästandet av en vårdnadsplikt motsvarande den, som för närvarande åligger den förvaltningsberättigade maken, anser beredningen vara en av de väsentligaste vinster, som möjliggjorts därigenom att beredningens förslag byggts på grundvalen av giftorättsgemenskap mellan makarna, uppkommen i och med äktenskapets ingående, och ej på egendomsskillnad med ömsesidig arvsrätt. Därigenom betonas den ekonomiska gemenskap, som under äktenskapet bör bestå mellan makarna. Ehuru vardera maken skall utåt i regel fritt råda över sitt giftorättsgods, medför vårdnadsplikten för ägaren en erinran om, att andra maken redan under äktenskapet äger rätt i hans gods, till vilken han bör taga hänsyn.

Makes förpliktelse att under äktenskapet tillse, att hans giftorättsgods ej obehörigen minskas andra maken till förfång, innebär ej endast en plikt att visa omsorg i förvaltningen av giftorättsgodset. Även en allmän vanskötsel från makens sida av hans ekonomiska angelägenheter, exempelvis ett slösaktigt levnadssätt, lättsinnig gäldsstiftelse o. s. v., kan medföra giftorättsgodsets minskning eller fara därför och måste, i den mån så är förhållandet, anses pliktstridig.

I fråga om stadgandet i 6 kap. 4 § anförde beredningen bl. a.:

Frånsett de tekniska svårigheter, anordningen av en samförvaltning mellan makar i större eller mindre omfattning skulle — — — erbjuda, är det för visso även från ekonomisk synpunkt av vikt, att huvudprincipen om vardera makens fria förvaltningsrätt över sitt giftorättsgods upprätthålles. Driver make näringsverksamhet, utgör hans giftorättsgods lika väl som hans enskilda egendom underlag för denna hans verksamhet, och fri bestämmanderätt över användningen av giftorättsgodset är därför en nödvändig förutsättning för att han skall erhålla den rörelsefrihet han bör äga i sin näring. Vore han bunden av andra makens samtycke till dispositioner över giftorättsgodset, skulle det otvivelaktigt verka hämmande å hans företagsamhet, och hans förvärvsmöjligheter skulle i många fall minskas till förfång ej endast för honom själv utan också för familjen. Men även då make ej insätter sitt giftorättsgods i en av honom driven näringsverksamhet utan fråga är om en förmögenhetsförvaltning i inskränkt mening, är det för visso ändamålsenligast, att förvaltningen är underkastad den enhetliga ledningen av en vilja. Allenast med stor försiktighet har därför beredningen ansett sig böra inrymma ena maken en medbestämmanderätt i den andres förvaltning av sin egendom. Beredningen har ansett detta främst böra ske i fråga om dispositioner över fast egendom. Den fasta egendomen intager i åtskilliga hänseenden en särställning. Särskilt hos den jordbrukande befolkningen äro familjeintressena nära knutna vid jorden. Den fasta egendomen är hos denna del av vårt folk vanligen huvudbeståndsdel av familjens förmögenhet. Å fastigheten har familjen sitt hem, och ofta deltaga båda makarna jämte hemmavarande barn antingen direkt i driften av jordbruket och dess binärningar eller i ledningen av olika delar av driften. En avyttring av fastigheten medför i dessa fall en förändring av hela familjens levnadsförhållanden av djupt ingripande betydelse. En sådan förändring bör ej ena maken äga företaga utan samtycke av den andre, och detta gäller vare sig fastigheten tillhör mannen eller hustrun. — — —

De skäl, som nu anförts för inrymmande av en medbestämmanderätt åt andra maken vid dispositioner över fast egendom, gälla särskilt i fråga om jordbruksfastighet, där familjen har sitt hem och båda makarna sin verksamhet. Av väsentligen samma skäl måste ett krav på andra makens samtycke anses berättigat också i fråga om annan fastighet, när familjen är boende å densamma eller båda makarnas eller den andres näringsverksamhet är knuten till fastigheten. — — —

Till de dispositioner över fast egendom, vilka ena maken ej bör äga företaga utan andra makens samtycke, höra i främsta rummet alla slag av avhändelser, såsom köp, byte eller gåva. Beredningen anser även, att för fast egendoms belastande med gäld bör krävas samtycke av andra maken. Visserligen kan maken genom annan skuldsättning framkalla fara för exekution i fastigheten och därmed dess avyttring, men i allt fall måste en bestämelse om andra makens samtycke till inteckning i fastigheten försvåra, att skuldsättning sker med särskilt avseende å fastigheten som kreditbas i sådan omfattning, att dess bibehållande i familjen äventyras.

Första lagutskottets utlåtande nr 13 år 1957

Beträffande stadgandet i 6 kap. 5 §, vilket i lagberedningens förslag hade samma lydelse som den sedermera antagna lagtexten med undantag av att lagberedningen använde termen »avyttra» lösören i stället för »avhända sig» lösören, anförde beredningen bl. a. följande:

Av huvudprincipen för det av beredningen föreslagna förmögenhetssystemet följer, att de möbler, husgeråd och andra lösören, som av makarna brukas i det gemensamma hemmet, tillhöra den make, som genom köp, arv eller annorledes förvärvat desamma. Dessa lösören ingå i hans giftorättsgods, och han äger den rättsliga dispositionen över dem. Emellertid måste det medgivas, att behovet av den mellan makarna rådande gemenskapens hävdande under äktenskapet särskilt starkt framträder i fråga om denna egendom. Makarnas inbördes rätt till samliv grundar för dem en rätt till gemensamt begagnande av denna egendom, som för familjen utgör en väsentlig del av hemmet. Det hem, som vid äktenskapets ingående bildas och därunder vidare uppbygges, skapas under hänsynstagande till båda makarnas behov och önsningar. De olika bohagstingen anskaffas för en fortsatt användning av båda makarna, och det kan ej anses vara med billigheten överensstämmande, att deras avlägsnande ur hemmet skall vara beroende av ena makens vilja. Vidare är att märka, att inom stora grupper av vårt folk en väsentlig del av det för makarnas hem anskaffade bohaget inköpes för besparingar, som göras under äktenskapet, eller för medel, anskaffade genom lån, som sedermera betalas med sådana besparingar. Ehuru i dessa fall de använda medlen i allmänhet äro besparingar å mannens arbetsförtjänst och bohagstingen således bliva dennes, äro dessa besparingar dock resultatet av makarnas samfällda strävan, och en rätt för mannen att ensam bestämma i fråga om bohagstingens avyttring skulle innebära en orättvisa mot hustrun. En sådan rätt skulle, enligt vad erfarenheten visar, kunna i många fall leda till upprörande resultat; en man, som på grund av dryckenskap eller av annan orsak förlorat intresset för hemmets sammanhållande, skulle kunna skingra detsamma, utan att hustrun, vars strävsamma arbete i hemmet måhända varit den väsentligaste orsaken till att något kunnat besparas av mannens inkomst, skulle äga möjlighet att in-skrida mot hans förfoganden.

Ett hävdande av gemenskapen makarna emellan i fråga om den lösa egendom, som tillhör det gemensamma hemmet, genom en starkare rätt än giftorätten skulle emellertid enligt beredningens mening medföra alltför stora svårigheter. Om av denna egendom bildades en särskild egendomsmassa, som tillhörde bägge makarna på samma sätt som de nu äga den gemensamma egendomen, skulle nämligen behov uppkomma av särskilda regler om denna massas ansvarighet för gäld, om exekution i endera makens rätt i samma massa och om därav föranledd delning av densamma. Dessa regler skulle otvivelaktigt bliva ganska invecklade och ej heller medföra en rationell lösning. Ej heller skulle tillfredsställande resultat kunna vinnas genom att i fråga om de särskilda bohagstingen tillämpa reglerna för vanlig samägarerätt; en sådan ordning skulle dessutom medföra behov av särskilda regler till skydd för den förvärvande makens borgenärer. Även om frågan om ägarerätten till omförmälda egendom löses enligt huvudregeln, bör emellertid tillfredsställande skydd för andra maken kunna vinnas, om ägarens förfoganderätt över densamma sålunda inskränkes att, på enahanda sätt som föreslagits i fråga om fast egendom, för avyttring av sådan lös egendom kräves andra makens samtycke. Med avyttring har beredningen ansett böra likställas pantsättning, den för visso vanligaste form, i vilken egendom av ifrågakarande slag undandrages från hemmet.

Vad angår de omständigheter som för make medföra rätt att mot andra maken påkalla boskillnad anförde lagberedningen bl. a. följande:

Enligt det av beredningen föreslagna systemet för makars egendomsförhållanden utgör det giftorättsanspråk, vardera maken skall äga i den andres gods, icke i någon mån grundval för hans gäldsansvar. Den enes giftorättsanspråk länder ej heller till minskning i den andres häftande med sin egendom för sin gäld. Vardera maken häftar för sin gäld allenast med sin egendom men också fullt med denna. Boskillnaden behöves således ej i det nya systemet för att hindra, att egendom tages i anspråk för betalning av gäld i vidare omfattning än den materiellrättsligt svarar för gälden. Däremot är enligt beredningens mening jämväl i det nya systemet boskillnadsinstitutet erforderligt för betryggande av den rätt, som tillkommer make i andra makens giftorätts gods. — — —

Med den ökade känsla av inbördes självständighet i förmögenhetsavseende det föreslagna systemet är ägnat att framkalla kommer onekligen en boskillnad att kännas som ett mycket starkt ingrepp i en makes förmögenhetsförhållanden. Ett sådant ingrepp bör naturligen ej kunna äga rum, utan att ett verkligt klandervärt förhållande kan läggas honom till last och detta dessutom är av beskaffenhet att allvarsamt hota andra makens rätt. Ingreppet bör ej heller göras mera kännbart än som är nödvändigt för vinnande av trygghet för den senare. — — —

Om ena maken vållar väsentlig minskning av sitt giftorätts gods eller fara för sådan minskning genom förfarande, som innefattar ett åsidosättande av den honom enligt 6 kap. 3 § åliggande vårdnadsplikt, bör andra maken äga rätt till boskillnad. Den vårdnadsplikt, som enligt nämnda lagrum åligger make, innebär i första hand skyldighet för honom att iakttaga omsorg i handhavandet av sina ekonomiska angelägenheter, så att han ej genom vanvård av dessa vållar minskning eller fara för minskning av sitt giftorätts gods. Häri får naturligen icke anses ligga hinder för make att under sin förmögenhetsförvaltning ikläda sig risker för dylik minskning. En persons ekonomiska verksamhet är ofta av sådan natur, att den måste medföra ett avvägande av vinst- och förlustmöjligheter; den kan understundom vara i högre eller mindre grad grundad å spekulation. Endast när det spekulativa momentet gives ett otillbörligt utrymme eller företagna spekulationer framträda såsom i högre grad okloka eller lättsinniga, kan make anses brista i tillbörlig omsorg vid handhavandet av sina ekonomiska angelägenheter. Ej heller får i allmänhet allenast en mindre god förmögenhetsförvaltning anses vara tillräcklig grund till boskillnad. Ena maken kan sålunda i regel icke göra andra maken ansvarig redan på grund av bristande affärsduglighet, även om därigenom förluster uppkommit. Ett verkligt klandervärt förhållande från dennes sida måste föreligga. Makes vanvård av sina ekonomiska angelägenheter kan vidare bestå i ett slösaktigt förbrukande av befintliga tillgångar samt i oklok eller lättsinnig gäldsstiftelse. En ofta förekommande form av sådan gäldsstiftelse är ingående av borgensförbindelser i otillbörlig utsträckning eller utan tillräcklig grund i förhållandena. För att rätt till boskillnad i här omnämnda fall skall föreligga, anser emellertid beredningen det böra krävas, att make vid upprepade tillfällen brustit i tillbörlig omsorg vid handhavandet av sin ekonomi eller, om allenast en enstaka förlustbringande förvaltningshandling föreligger, denna utvisar högre grad av vårdslöshet eller lättsinne eller ock fara är för nya sådana förvaltningshandlingar. Först då detta är förhållandet, kan vanvård av makes ekonomiska angelägenheter anses föreligga. — — —

Såsom ovan nämnts, bör enligt beredningens mening rätt till boskillnad

tillkomma make, allenast när andra maken vållar väsentlig minskning av sitt giftorättsgods eller fara för sådan minskning. Då, enligt vad vid 6 kap. framhållits, huvudprincipen är vardera makens fria förvaltningsrätt över sin egendom, bör regeln i 6 kap. 3 § ej medföra alltför stark begränsning av makes rätt att självständigt sköta sin egendom. Allenast när ena makens förfarande är av beskaffenhet att medföra en väsentlig kränkning av den andres rätt eller fara för sådan kränkning, bör därför denne erhålla det rättsskydd boskillnaden innebär.

Beträffande 13 kap. 6 § i förslaget anförde lagberedningen bl. a.:

Utan särskilt lagstadgande torde följa, att make ej bör kunna göra gällande vederlagsanspråk, som i denna paragraf avses, då han själv tagit del i det förfarande, varigenom andra maken vållat minskning av sitt giftorättsgods, eller han eljest får anses hava samtyckt till nämnda förfarande. Detta kan då icke anses hava inneburit ett i förhållande till förstnämnde make obehörigt åsidosättande av hans intressen från andra makens sida.

I motiven till 13 kap. 9 § uttalade lagberedningen bl. a. följande:

Enligt gällande rätt ansvarar ej make för vederlag med annan egendom än den, som hörde till boet, då boskillnad söktes eller äktenskapet upplöstes. Har make tillkommande vederlagsanspråk icke kunnat vid bodelningen gäldas med sådan egendom, kvarstår ej efter bodelningen något anspråk mot andra maken. Beredningen har ansett sig böra föreslå bibehållande av denna princip. De vederlagsanspråk, som kunna tillkomma ena maken mot den andre, ha sin grund däri, att den senare till förfång för den förstnämnde föranlett minskning av sitt giftorättsgods. Det är väl rättvist och billigt, att den make, som sålunda föranlett minskning av sitt giftorättsgods, i första hand själv drabbas av denna minskning. Men även om en makes förvaltning av sitt giftorättsgods framstår såsom i högre grad pliktvidrig, vore det att driva reaktionen mot hans pliktförsummelse för långt, om han ej bleve fri från vidare ersättningskrav, ehuru han vid bodelningen till andra maken avstått allt sitt behållna gods vid tidpunkten för giftorättsgemenskapens upplösning. Enligt beredningens mening är det vidare av vikt, att bodelningen medför en fullständig uppgörelse av alla ur giftorättsgemenskapen härflytande rättigheter och förpliktelser. Beredningen föreslår därför, att för den del av endera maken tillkommande vederlagsanspråk, som ej kunnat likvideras vid bodelningen, maken ej skall äga fordran hos andra maken.

Stadgandet i 6 kap. 6 a § i giftermålsbalken tillkom genom lag den 27 mars 1936. I motiven till detta stadgande anförde lagberedningen, efter att ha redogjort för reglerna i 6 kap. 4 och 5 §§ och för makes möjligheter att vid bodelning söka vederlag av andra maken, vidare hl. a. följande:

Saknas gods, ur vilket vederlag kan utgå, måste han själv bära förlusten. Detta gäller även om andra maken avhänt sig egendomen genom gåva. Förutsatt att gåvan icke visas vara enligt allmänna gåvoregler ogiltig, blir den alltså — med de förut angivna, snävt begränsade undantagen — bestående, även om den medfört att givarens maka helt eller delvis gått sin giftorätt förlustig.

Har make, utan tillbörlig hänsyn till andra makens giftorätt, genom gåva av sådan egendom väsentligen minskat sina tillgångar, synes sålunda möjlighet böra beredas andra maken att, sedan vid bodelning konstaterats att

vederlag ej kan utgå, påkalla återbäring av gåvan eller dess värde i den mån sådant erfordras för tillgodoseende av hans rätt. En förutsättning härför bör emellertid vara att gåvotagaren insett eller bort inse att gåvan lände maken till förfång. För anställande av sådan talan torde vidare böra uppställas viss tid, vilken, i anslutning till 2 kap. 3 § lagen om arv, lämpligen torde kunna bestämmas till fem år från det gåvan fullbordades. Bestämmelser härom hava upptagits i §:ns första stycke.

I motioner till 1938 års riksdag (I: 172 och II: 281) hemställdes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till sådana ändrade bestämmelser i giftermålsbalken att make ej utan andra makens samtycke finge ingå borgens- eller annan utfästelse, som medförde fara för minskning av makens giftorättsgods, den andra maken till förfång, och vilken utfästelse med hänsyn till omständigheterna kunde anses otillbörlig.

I utlåtande över motionerna (nr 28) anförde *första lagutskottet* bl. a. följande:

Det torde icke råda något tvivel om att åtskilliga sociala missförhållanden kunna följa med en ordning enligt vilken rätten för äkta make att stifta gälds- och ansvarsförbindelser icke är underkastad några egentliga restriktioner. En lättsinnigt gjord utfästelse kan nämligen komma att medföra svåra verkningar även för andra maken och familjen i övrigt. Syftet att genom strängare bestämmelser å området ernå ett ökat skydd för hemmen torde därför i och för sig få anses behjärtansvärt.

Den av motionärerna i första hand ifrågasatta utvägen till frågans lösning synes innebära, att otillbörliga borgens- och andra förbindelser av ena maken skulle, för att bli gällande, godkännas av den andre maken antingen uttryckligen eller genom underlåtenhet att, efter erhållen vetskap, väcka kländer. — — —

Vad beträffar kravet på andra makens samtycke till vissa utfästelser må till en början erinras om att enligt nya giftermålsbalken såsom huvudprincip gäller att äkta makar, så långt möjligt är, ställas bredvid varandra såsom lika fria och självständiga personer utan någon i lag stadgad rätt för den ene att bestämma vare sig över den andre eller över familjens gemensamma angelägenheter. I enlighet härmed bibehåller vardera maken rätten till den egendom, han vid äktenskapets ingående har eller sedermera förvärvar, och han förvaltar även själv denna egendom. För gäld och andra förbindelser svarar — med vissa undantag, såsom för hushållsgäld — endast den make som iklätt sig förpliktelsen, varav följer att den andre makens egendom icke får tillgripas för fordringens likviderande. I och med äktenskapet inträder dock en väsentlig ändring i makes förhållande till sin egendom, nämligen så till vida som den andre maken, i den mån ej egendomen förbehållits såsom enskild, erhåller giftorätt i densamma. Såsom detta begrepp är konstruerat i nya giftermålsbalken innebär giftorätten ej en omedelbar andelsrätt i egendomen. Giftorättsgodset skall emellertid vid äktenskapets upplösning delas lika mellan makarna. Och även under bestående äktenskap medför giftorätten vissa reflexverkningar. Make är sålunda pliktig så vårda sitt giftorättsgods, att det ej otillbörligen minskas andra maken till förfång.

Vidare erfordras andra makens samtycke till vissa dispositioner över giftorättsgodset, nämligen då fråga är om fast egendom, visst bohag m. m. Slutligen skall make vid benefika avhändelser taga tillbörlig hänsyn till den

andres giftorätt. Under förarbetena till nya giftermålsbalken framhölls bl. a. att om make som drev näringsverksamhet vore bunden av den andre makens samtycke till dispositioner över giftorättsgodset, det otvivelaktigt skulle verka hämmande å hans företagsamhet, med påföljd att hans förvärvsmöjligheter i många fall skulle minskas till förfång ej endast för honom själv utan också för familjen. Och även då make ej insatte giftorättsgods i av honom driven näringsverksamhet, vore det för visso ändamålsenligast, att förvaltningen vore underkastad den enhetliga ledningen av en vilja. Vid tillkomsten av nya giftermålsbalken inrymdes därför allenast med stor försiktighet ena maken en medbestämmanderätt i den andres förvaltning av sin egendom.

Under förutsättning att de nyss återgivna synpunkterna godtagas torde det böra krävas särskilt starka skäl för att nu göra ytterligare avvikelser från huvudprincipen om vardera makens fria förvaltningsrätt över sitt giftorättsgods. Varje steg i sådan riktning innebär ju i viss mån införande av ett slags »målsmanskap». Fråga är om icke genom den tilltänkta anordningen makes fullmyndighet skulle göras beroende av andra makens vilja i en utsträckning som icke låter sig väl förena med nutida krav på individuell frihet och självbestämmanderätt. Att märka är vidare att det här gäller ett andra makens samtycke som är satt i relation icke till viss egendom utan till förmögenhetsrättsliga förbindelser av skiftande slag. En begränsning av kravet på samtycke till enbart borgensförbindelser — ett redan det under nutida förhållanden tämligen vagt begrepp — låter sig nämligen knappast göra utan att den ifrågasatta lagstiftningens effektivitet helt äventyrades. Vid sådant förhållande skulle kravet på samtycke från andra maken komma att lägga en tung hand på hela den ekonomiska samfärdseln. Fara vore även att mannens borgenärer skulle förmå hustrun icke endast att samtycka till förbindelsen, utan även att ikläda sig ansvaret för densamma gemensamt med mannen. Och i så fall skulle hustruns enskilda egendom och giftorättsgods, vilket allt nu regelmässigt är undantaget från ansvarighet för mannens gäld, komma att tillgripas för densamma, ett resultat rakt motsatt det åsyftade. — — —

Den erinringen må väl göras mot vad utskottet här ovan anfört att motionärerna såsom en särskild förutsättning för krav på andra makens samtycke — — — angivit den omständigheten att utfästelsen skall vara otillbörlig. Ofta är det emellertid svårt för en tredje man att bedöma huruvida så är fallet eller icke. Så saknar t. ex. en bank som diskonterar en växel ej sällan varje möjlighet att avgöra om det är fråga om en lojal affärstransaktion eller ett osunt växelvingleri. En regel, varigenom giltigheten gentemot tredje man av en utfästelse göres beroende av om den kan rubriceras som »lättsinnig» eller »otillbörlig», måste i varje fall komma att innebära ett för det ekonomiska livet synnerligen allvarligt osäkerhetsmoment.

De av motionärerna anvisade vägarna för uppnåendet av ifrågavarande syfte synas alltså icke vara framkomliga; utskottet har icke heller för egen del kunnat finna en godtagbar lösning av frågan. Utskottet vill även framhålla att de av motionärerna berörda omständigheterna grundligt övervägts bl. a. vid tillkomsten av den nya äktenskapslagstiftningen och icke i särskild mån aktualiserats under senare tid.

Motionerna föranledde ej någon riksdagens åtgärd.

En motion (I: 122) av likartat innehåll väcktes vid 1956 års riksdag. I denna motion hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte

anhålla om förslag till sådan ändring av giftermålsbalkens bestämmelser, att make icke må utan andra makens samtycke ikläda sig borgensansvar för gäld.

Motionen behandlades av *första lagutskottet*. Alla de remissinstanser, som på utskottets föranstaltande avgav yttrande över motionen, uttalade sig i avstyrkande riktning.

I sitt över motionen avgivna och av riksdagen godkända utlåtande (nr 17), vari hemställdes att motionen icke måtte föranleda någon åtgärd, erinrade utskottet om frågans behandling vid 1938 års riksdag och anförde att vad som därvid uttalats av första lagutskottet alltjämt ägde giltighet. Utskottet anförde vidare:

Det är uppenbart att avvikelser utöver vad som redan gäller från den angivna huvudprincipen om makes fria förvaltningsrätt över sitt giftorätts-gods icke torde kunna genomföras utan att mycket starka skäl föranleda därtill. Vad angår förevarande motion måste detta gälla så mycket mera som den av motionärerna föreslagna anordningen får anses vara ett i jämförelse med gällande inskränkningar förhållandevis långtgående avsteg från nämnda princip.

Syftet att mot verkningar av lättsinnigt ingångna borgensförbindelser från ena makens sida genom lagreglering ernå ett bättre skydd för andra maken och familjen kan visserligen, såsom ock uttalats vid den senaste riksdags-behandlingen av frågan, i och för sig anses behjärtansvärt. Ett genomförande av detta syfte på sätt motionärerna föreslagit torde emellertid svårligen kunna ske inom ramen av den nu gällande ordningen beträffande makars egendomsförhållanden.

De hörda remissinstanserna ha alla hemställt att motionen icke måtte föranleda någon åtgärd.

Till det sagda bör läggas att — såsom även framhållits av vissa remissinstanser — frågan om en översyn av giftermålsbalkens regler torde komma att inom en nära framtid upptagas av Kungl. Maj:t. Det är anledning förvänta att jämväl reglerna om makars egendomsförhållanden komma att omfattas av översynen. Tillfälle kan då ges att närmare överväga huruvida det finnes behov och möjlighet att i någon form tillgodose det till grund för motionen liggande syftet.

Med hänsyn till det anförda finner utskottet för sin del anledning icke förekomma att tillstyrka bifall till motionen.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 7 december 1956 har chefen för justitiedepartementet tillkallat *sakkunniga* för att efter samråd med motsvarande sakkunniga från övriga nordiska länder verkställa en översyn av äktenskapslagstiftningen och därmed sammanhängande frågor.

I direktiven för utredningen framhålls inledningsvis att väsentliga ändringar i levnadsförhållandena inträtt under den tid giftermålsbalken varit gällande och att yrkanden framställts om mer eller mindre djupgående reformer inom äktenskapsrätten. Departementschefen anser uppenbart, att nya samhällliga och ekonomiska förhållanden medfört en ändrad uppfattning i åtskilliga äktenskapsrättsliga frågor. Detta vore särskilt fallet beträffande de ekonomiska spörsmål som aktualiseras vid äktenskaps upplösning genom skilsmässa. Även de regler om makars egendom, som gäller vid äk-

tenskaps upplösning genom makes död, har med tiden kommit att framstå som mindre tillfredsställande. Beträffande makars förmögenhetsförhållanden i övrigt torde behovet av ändringar vara mindre. Jämväl på detta område hade utvecklingen dock medfört behov av jämkningar i de gällande bestämmelserna. Rörande de allmänna riktlinjer som från svensk sida borde företrädas vid reformarbetet och de frågor som därvid borde upptagas till närmare undersökning anföres bl. a. följande:

I fråga om förvaltningen av makarnas egendom är huvudregeln att make ensam råder över sitt giftorättsgods; beträffande vissa slags egendom uppställs dock till skydd för andra maken särskilda inskränkningar. Sådana gäller bland annat fast egendom. Det bör övervägas om icke motsvarande bör gälla för bostadsrätt; — — — Även beträffande andra tillgångar kan en undersökning ådagalägga att det bör införas särskilda förvaltningsföreskrifter. I detta sammanhang bör också utredas huruvida icke jämväl för enskild egendom bör genomföras vissa inskränkningar i rätten att förfoga däröver då det erfordras för familjens behov.

Utskottet

Den genom motionen framförda frågan om införande av regler varigenom stadgas förbud för make att utan andra makens samtycke iklåda sig borgensansvar för gäld har, såsom framgår av den föregående redogörelsen, flera gånger tidigare varit föremål för behandling i riksdagen. De framställningar som gjorts i denna fråga har dikterats av syftet att mot verkningar av lättsinnigt ingångna borgensförbindelser från ena makens sida genom lagreglering söka ernå ett bättre skydd för andra maken och familjen. Detta syfte har vid den riksdagsbehandling frågan undergått förklarats vara i och för sig behjärtansvärt. Tillgodoseende därav i den form motionsförslagen angivit har emellertid ansetts icke kunna utan avsevärda svårigheter ske inom ramen för den gällande ordningen beträffande makars egendomsförhållanden. Första lagutskottet uttalade emellertid i sitt utlåtande till 1956 års riksdag i anledning av då föreliggande motioner, att det i samband med en kommande översyn av giftermålsbalken kunde komma att ges tillfälle att närmare överväga, huruvida det funnes behov och möjlighet att i någon form tillgodose angivna syfte.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 7 december 1956 har, såsom förut omnämnts, tillkallats sakkunniga för att efter samråd med motsvarande sakkunniga från övriga nordiska länder verkställa en översyn av äktenskapslagstiftningen och därmed sammanhängande frågor. I förevarande motion förmenar motionärerna, vilka anser den väckta frågan om förbud i angivet hänseende böra utredas, att det icke syntes klart framgå av direktiven för de sakkunniga att berörda fråga innefattas i utredningsuppdraget.

Enligt direktiven för översynen omfattar utredningsuppdraget — såsom framgår av vad därom förut angivits — bl. a. viktiga och centrala delar av

äktenskapsrättens reglering av makars ekonomiska förhållanden, däribland reglerna om förvaltningen av makarnas egendom. De riktlinjer, som angivits för utredningsarbetet härutinnan, är delvis hållna i allmännare ordalag. Hinder synes därför icke möta för de sakkunniga att till utredning och övervägande upptaga frågan huruvida behov och möjlighet föreligger att i någon form tillgodose framförda önskemål om ett bättre skydd i det hänseende varom nu är fråga. Utskottet har från de sakkunniga inhämtat, att dessa har sin uppmärksamhet riktad på förevarande spörsmål och att de avser att i det kommande reformarbetet upptaga detsamma till övervägande.

Med hänsyn till det anförda saknas skäl att i anledning av motionen taga något initiativ från riksdagens sida.

På grund härav får utskottet hemställa,

att förevarande motion, I: 323, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 5 mars 1957

På första lagutskottets vägnar:

EMIL AHLKVIST

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Branting, Lindblom, Per Olofsson, Lodenius, fru Gärde Widemar, herr Domö och fru Wallentheim;

från andra kammaren: herrar Landgren, Hedqvist, fru Boman, herrar Onsjö, Keijer, Eliasson i Stockholm, Edlund och fröken Bergegren.